e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

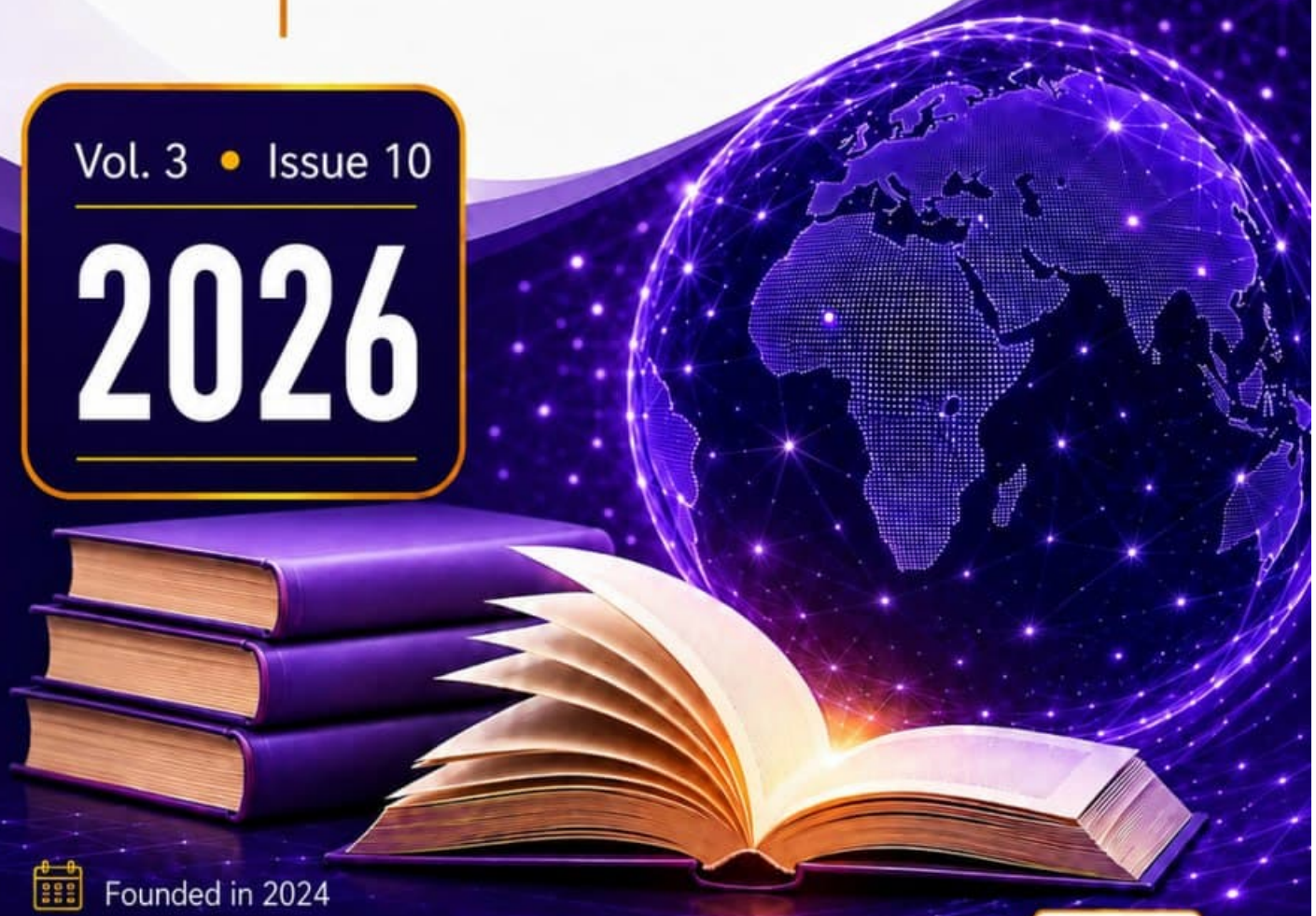
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper *https://doi.org/10.67227/j7vm2e04*

WHATSAPP, TELEGRAM VA SMS ORQALI INGLIZ TILIDA TEZKOR XABAR ALMASHISHDAGI QISQARTMALAR VA ULARNING PRAGMATIK TAHLILI

Odiljonova Umidaxon Oybek qizi
Qo‘qon universiteti Andijon filiali.
e-mail: umidakhan9297@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0009-0003-6443-1969

Annotatsiya.
Mazkur maqolada WhatsApp, Telegram va SMS orqali amalga oshiriladigan ingliz tilidagi raqamli muloqotda qisqartmalar va qo‘pollik hodisasining pragmatik xususiyatlari korpus lingvistikasi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda LOL, OMG, IDK, TBH kabi keng tarqalgan qisqartmalarning kommunikativ vazifalari hamda ularning shaxslararo munosabatlarga ta’siri o‘rganiladi. Xususan, qisqartmalarning axborot uzatish, hissiy munosabatni ifodalash, kinoya, mensimaslik, norozilik va qo‘pollikni namoyon etishdagi o‘rni yoritiladi.
Kalit so‘zlar: korpus lingvistikasi, pragmatika, qisqartmalar, qo‘pollik, raqamli muloqot, tezkor xabar almashish, kommunikativ niyat, shaxslararo munosabatlar, WhatsApp, Telegram, SMS.

СОКРАЩЕНИЯ В МГНОВЕННОМ ОБМЕНЕ СООБЩЕНИЯМИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ ЧЕРЕЗ WHATSAPP, TELEGRAM И SMS И ИХ ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Одилжонова Умидахон Ойбек кизи
Андижанский филиал Кокандского университета.

Аннотация.
В данной статье на основе корпусной лингвистики анализируются прагматические особенности сокращений и проявлений грубости в англоязычной цифровой коммуникации, осуществляемой посредством WhatsApp, Telegram и SMS. В исследовании рассматриваются коммуникативные функции широко распространённых сокращений, таких как LOL, OMG, IDK, TBH, а также их влияние на межличностные отношения. В частности, освещается роль сокращений в передаче информации, выражении эмоционального отношения, иронии, пренебрежения, недовольства и грубости.
Ключевые слова: корпусная лингвистика, прагматика, сокращения, грубость, цифровая коммуникация, мгновенный обмен сообщениями, коммуникативное намерение, межличностные отношения, WhatsApp, Telegram, SMS.

ABBREVIATIONS IN ENGLISH INSTANT MESSAGING VIA WHATSAPP, TELEGRAM, AND SMS AND THEIR PRAGMATIC ANALYSIS

Odiljonova Umidaxon Oybek qizi
Andijan Branch of Kokand University.

Abstract.
This article analyzes the pragmatic features of abbreviations and manifestations of rudeness in English-language digital communication via WhatsApp, Telegram, and SMS, drawing on corpus linguistics. The study examines the communicative functions of widely used abbreviations such as LOL, OMG, IDK, and TBH, as well as their influence on interpersonal relationships. In particular, it explores the role of abbreviations in conveying information, expressing emotional attitudes, irony, disregard, dissatisfaction, and rudeness.
Keywords: corpus linguistics, pragmatics, abbreviations, rudeness, digital communication, instant messaging, communicative intention, interpersonal relationships, WhatsApp, Telegram, SMS.

Kirish. Raqamli muloqot bugungi kunda kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Xabar almashish ilovalari va mobil matnli xabarlar xizmati orqali odamlar qisqa yozma xabarlar yordamida axborot almashadi, ishlarni kelishib oladi, munosabatlarini saqlab turadi va his-tuyg‘ularini ifodalaydi. WhatsApp, Telegram va SMS zamonaviy raqamli muloqotning lingvistik xususiyatlarini o‘rganish uchun ayniqsa qulay muhitlardir.

Raqamli xabarlashuvning eng ko‘zga tashlanadigan belgilaridan biri qisqartmalarning keng qo‘llanilishidir. LOL (laughing out loud, “baland ovozda kulish”), OMG (oh my God, “voy Xudoyim”), BTW (by the way, “aytgancha”), IDK (I do not know, “bilmayman”), TBH (to be honest, “rostini aytsam”) kabi iboralar odatiy yozma ifodalarning qanday qilib qisqartirilishi yoki bosh harflar orqali berilishini ko‘rsatadi.

Qisqartmalar bir necha kommunikativ maqsadga xizmat qilishi mumkin. Ular yozish mehnatini kamaytiradi, suhbat tezligini oshiradi, norasmiylikdan darak beradi, hissiy munosabatni ifodalaydi va suhbatdoshlar o‘rtasida

umumiylik tuyg‘usini shakllantiradi. Biroq ularning vazifasi faqat qulaylik bilan cheklanmaydi. Ayrim vaziyatlarda qisqartmalar mensimaslik, mazax qilish, kelishmovchilik yoki shaxslararo nizoning kuchayishiga ham sabab bo‘lishi mumkin.

Masalan, LOL bir suhbatda chin dildan kulishni bildirsa, boshqa birida suhbatdoshning jiddiy tashvishiga javoban mensimaslik sifatida qabul qilinishi mumkin. Xuddi shuningdek, IDK betaraf tarzda “bilmayman” degan ma’noni bersa, “IDK and I don’t care” (“bilmayman, menga baribir”) birikmasi rad etish yoki loqaydlikni ifodalaydi.

Bu misollar shuni ko‘rsatadiki, qisqartmalarning pragmatik talqinini faqat lug‘atdagi ma’nosiga qarab belgilab bo‘lmaydi. Tadqiqotchi xabarning kommunikativ maqsadini, uning suhbatdagi o‘rnini va ishtirokchilar o‘rtasidagi munosabatni ham hisobga olishi lozim.

Bu o‘rinda qo‘pollik masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Culpeperning [1, 63-b.] fikricha, qo‘pollik suhbatdoshning “yuzi”ga (face) hujum qiladigan yoki unga qarshi chiqadigan lingvistik xulq-atvordir. Raqamli muloqotda bunday xulq-atvor haqorat, qattiq buyruqlar, mensimaydigan javoblar, masxara qilish va kontekstga ko‘ra dushmanlikni bildiruvchi til vositalari orqali namoyon bo‘lishi mumkin.

Shu bilan birga, har qanday qisqartmani qo‘pol deb hisoblash noto‘g‘ri bo‘lardi. Ko‘pgina qisqartmalar norasmiy yozuvning odatiy belgisi bo‘lib, shaxslararo munosabatlarga salbiy ta’sir ko‘rsatmaydi. Ularning pragmatik ta’siri qanday qo‘llanilishiga bog‘liq.

Korpus lingvistikasi bunday qonuniyatlarni o‘rganishning tizimli usulini taqdim etadi. Haqiqiy xabarlarni to‘plash va annotatsiyalash orqali tadqiqotchi takrorlanuvchi qisqartmalarni aniqlashi, ularning chastotasini hisoblashi, atrofidagi lingvistik kontekstni o‘rganishi va vazifalarini turli muloqot platformalarida taqqoslashi mumkin.

Shunday ekan, ushbu tadqiqot WhatsApp, Telegram va SMSdagi ingliz tilidagi xabarlarda qisqartmalar va qo‘pollikning korpusga asoslangan pragmatik tahlilini taklif etadi.

Tadqiqot quyidagi savollarga javob izlaydi:

1. WhatsApp, Telegram va SMSdagi ingliz tilidagi tezkor xabarlarda qaysi qisqartmalar eng ko‘p uchraydi?
2. Qisqartmalar raqamli muloqotda qanday pragmatik vazifalarni bajaradi?
3. Qo‘pollikni ifodalovchi xabarlarda qisqartmalar qanday qo‘llanadi?
4. Qisqartmalarning pragmatik qo‘llanilishida uch platforma o‘rtasida qanday o‘xshashlik va farqlar mavjud?

QISQARTMALAR VA QO‘POLLIK O‘RTASIDAGI MUNOSABAT

Qisqartmalar xabarning talqiniga bir necha yo‘l bilan ta’sir qilishi mumkin. Birinchidan, ular hissiy ifodani kuchaytiradi. Ikkinchidan, qisqartmalar mensimaslikka hissa qo‘shishi mumkin. Masalan, “IDK lol” javobi oddiy noaniqlik sifatida qabul qilinishi mumkin, ammo oldingi xabarda jiddiy yordam so‘ralgan bo‘lsa, bu suhbatga qiziqmaslikni bildirishi mumkin. Uchinchidan, qisqartmalar kinoya yoki masxara qilishda ishlatilishi mumkin: LOL boshqa kishining gapini e’tiborga loyiq emas, kulgili narsa sifatida ko‘rsatishi mumkin. To‘rtinchidan, qisqartmalar hamjihatlik belgisi bo‘la oladi: do‘stlar bir-birining “yuzi”ga tahdid solish niyatisiz norasmiy, hatto haqoratomuz bo‘lishi mumkin bo‘lgan ifodalarni ham ishlatishlari mumkin.

Bu vazifalar qisqartmalar qo‘pollik bilan bog‘lanishi mumkin, lekin o‘z-o‘zidan qo‘pol emas, degan xulosaga olib keladi.

Shu bois korpusga asoslangan tadqiqot qisqartmalarning chastotasi bilan ularning pragmatik tasnifini bir-biridan farqlashi kerak. Chastota qisqartma qanchalik tez-tez uchrashini o‘lchaydi, pragmatik annotatsiya esa u muayyan muloqotda qanday vazifani bajarayotganini aniqlaydi.

TADQIQOT MUHITI SIFATIDA WHATSAPP, TELEGRAM VA SMS

WhatsApp, Telegram va SMS raqamli tilni qiyosiy o‘rganish uchun qulay muhit yaratadi. WhatsApp va Telegram matn, multimedia, guruhli muhokama va boshqa interaktiv vositalarni o‘z ichiga olgan suhbatlarni qo‘llab-quvvatlaydi. SMS esa mobil matnli xabarlarni taqdim etadi, uning imkoniyatlari qurilma va xizmat sozlamalariga bog‘liq.

Bunday farqlar foydalanuvchilarning xabar tuzishi, his-tuyg‘ularini ifodalashi va shaxslararo munosabatlarni boshqarishiga ta’sir qilishi mumkin. Biroq texnologik farqlarning o‘zi bir platforma foydalanuvchilari boshqasinikiga qaraganda ko‘proq qisqartma yoki qo‘pol tildan foydalanishini isbotlamaydi.

Masalan, Flores-Salgado va Castineira-Benitez WhatsAppdagi iltimoslarda xushmuomalalikni o‘rganib, ispan tilidagi ma’lumotlar bazasida an’anaviy bilvositalik va suhbat ketma-ketligining muhimligini aniqlagan. Ularning tadqiqoti raqamli xabarlarni alohida lingvistik shakllarni xushmuomalalikning yagona ko‘rsatkichi sifatida emas, balki kontekst ichida ko‘rib chiqish qanchalik muhim ekanini ko‘rsatadi [3, 96-b.].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot miqdoriy korpus tahlilini sifat jihatidan pragmatik talqin bilan uyg‘unlashtiruvchi aralash metodlar asosida quriladi. Miqdoriy qism qisqartmalarning uch platforma bo‘yicha chastotasi va taqsimotini o‘rganadi. Sifat qismi esa ularning kommunikativ vazifalarini, ayniqsa, mensimaslik, masxara, dushmanlik yoki qo‘pollikning boshqa shakllarini ifodalashi mumkin bo‘lgan xabarlarda tekshiradi. Nazariy asos Culpeperning qo‘pollik haqidagi ishlari [1, 32-b.] va korpus lingvistikasining qaror topgan tamoyillariga tayanadi.

Empirik tadqiqot uchun WhatsApp, Telegram va SMSdagi ingliz tilidagi xabarlar korpusi tuzilishi kerak. Ma’lumotlar ishtirokchilarning xabardor roziligi bilan yig‘ilib, tahlildan oldin anonimlashtiriladi. Xabarlar do‘stlar, universitet talabalari, oila a’zolari yoki hamkasblar o‘rtasidagi norasmiy suhbatlardan tanlanishi mumkin.

Taqqoslash mazmunli bo‘lishi uchun tadqiqotchilar quyidagilarni qayd etishlari lozim: har bir platformadan yig‘ilgan xabarlarning umumiy soni; so‘zlar yoki tokenlarning umumiy soni; ishtirokchilar soni; ishtirokchilar o‘rtasidagi munosabat; ifodalangan kommunikativ vaziyatlar; xabarlar yig‘ilgan davr; xabarlarni qo‘shish yoki chiqarib tashlash

mezonlari.

Shuningdek, uch platformadan olingan namunalar yetarlicha taqqoslanadigan darajada bo‘lishiga ishonch hosil qilish kerak. Masalan, asosan Telegramdagi akademik guruh xabarlaridan iborat ma’lumotlarni kommunikativ kontekst farqini e’tirof etmasdan, asosan SMS orqali kechgan shaxsiy janjallardan iborat ma’lumotlar bilan bevosita taqqoslab bo‘lmaydi.

Korpus tahlili quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi. Birinchidan, tadqiqotchilar avtomatik qidiruv va qo‘lda tekshirishni birlashtirib, qisqartma tokenlarini aniqlaydilar. Ikkinchidan, xom va normallashtirilgan chastotalarni hisoblaydilar. Uch platforma ma’lumotlarining hajmi har xil bo‘lishi mumkinligi sababli normallashtirilgan chastota ayniqsa muhimdir. Uchinchidan, har bir qisqartmani uning atrofidagi kontekstda o‘rganish uchun konkordans tahlilidan foydalaniladi. Bu, masalan, LOLning do‘stona qo‘llanilishini kinoyali yoki mensimaydigan qo‘llanilishidan ajratishga yordam beradi. To‘rtinchidan, xabarlar pragmatik vazifasiga ko‘ra kodlanadi. Nihoyat, platformalarni taqqoslash mos statistik usullar yordamida amalga oshiriladi. Ma’lumotlarga qarab, xi-kvadrat testi, Fisherning aniq testi yoki regressiya modellaridan foydalanish mumkin. Statistik ahamiyatlilik haqida faqat tavsifiy chastotalarga qarab xulosa chiqarib bo‘lmaydi.

QISQARTMALAR, KINOYA VA KONTEKST

Kinoya korpus tahlili uchun alohida qiyinchilik tug‘diradi, chunki ko‘zda tutilgan ma’no so‘zma-so‘z talqindan farq qilishi mumkin. Quyidagi sun’iy tuzilgan misolni ko‘raylik:

A: “I submitted the wrong document for the third time.” (“Uchinchi marta noto‘g‘ri hujjat topshirdim.”)

B: “OMG, brilliant work!” (“Voy Xudoyim, ajoyib ish-ku!”)

“Brilliant work” iborasi o‘z holicha ijobiy ma’noga ega. Biroq oldingi xabar kinoyali talqinni qo‘llab-quvvatlashi mumkin. OMG qisqartmasi so‘zlovchining munosabatini kuchaytirishi mumkin, ammo kinoyani o‘z-o‘zidan isbotlamaydi.

Xuddi shunday:

A: “I passed the exam!” (“Imtihondan o‘tdim!”)

B: “OMG, that’s amazing!” (“Voy Xudoyim, bu juda zo‘r-ku!”)

Bu ikkinchi misolda xuddi shu qisqartma ijobiy hayajonni ifodalovchi iborani boshlab beradi.

Shuning uchun ishonchli korpus tahlili qisqartma, baholovchi til va atrofdagi suhbat ketma-ketligi o‘rtasidagi munosabatni hisobga olishi kerak. Kontekst yetarli bo‘lmasa, tadqiqotchi aniq kinoyali yoki qo‘pol talqin berishdan saqlanishi lozim.

QISQARTMALAR CHASTOTASI VA QO‘POLLIKNI TAQQOSLASH

Tadqiqotning markaziy maqsadi qisqartmalarning qo‘llanilishi qo‘pollik bilan bog‘liqmi yoki yo‘qligini aniqlashdir. Bunga javob berish uchun tadqiqotchilar ikki o‘lchovni farqlashlari kerak:

1. Qisqartmalar chastotasi: qisqartma tokenlari yoki qisqartma qatnashgan xabarlar soni.
2. Qo‘pollik chastotasi: belgilangan annotatsiya tizimiga ko‘ra qo‘pol deb tasniflangan xabarlar soni.

Qisqartmalarning ko‘p ishlatilishi qo‘pollikning ko‘pligini anglatmaydi. Masalan, LOL, OMG va BRB ko‘p uchraydigan suhbat do‘stona va hamkorlikka asoslangan bo‘lishi mumkin. Boshqa suhbatda esa qisqartmalar nisbatan kam bo‘lsa-da, to‘g‘ridan-to‘g‘ri haqorat yoki qattiq buyruqlar bo‘lishi mumkin. Shuning uchun bu munosabat kontekstual annotatsiya va statistik tahlil orqali o‘rganilishi kerak.

Tadqiqotchilar qisqartmali xabarlar orasida qo‘pol deb tasniflanganlar ulushini qisqartmasiz xabarlar bilan solishtirishlari mumkin. Shuningdek, muayyan qisqartmalar ma’lum pragmatik vazifalar bilan bog‘liqmi yoki yo‘qligini ham tekshirish mumkin. Biroq statistik bog‘liqlik qisqartmalar qo‘pollikka sabab bo‘lishini isbotlamaydi. Ishtirokchilar o‘rtasidagi munosabat, suhbat mavzusi va muloqotning hissiy ohangi kabi omillar ham qisqartmalarning qo‘llanilishiga, ham qo‘pollikka ta’sir qilishi mumkin.

MUHOKAMA

Taklif etilayotgan tahlil qisqartmalarni shunchaki qisqartirilgan til shakllari sifatida emas, balki pragmatik resurs sifatida o‘rganish muhimligini ko‘rsatadi. Birinchidan, qisqartmalar muloqot samaradorligiga hissa qo‘shishi mumkin. BTW va BRB kabi ifodalar xushmuomalalikka ta’sir qilmagan holda suhbat jarayonini tartibga soladi. Ikkinchidan, qisqartmalar hissiy munosabatni bildiradi. OMG va SMH kabi ifodalar hayrat, xafagarchilik, quvonch yoki norozilikni ko‘rsatishi mumkin. Ularning pragmatik ma’nosi atrofdagi xabarga va ishtirokchilarning umumiy kutishlariga bog‘liq. Uchinchidan, qisqartmalar mazax, mensimaydigan javoblar yoki to‘g‘ridan-to‘g‘ri hujumlarga hamroh bo‘lganda qo‘pollikka hissa qo‘shishi mumkin. Biroq tahlil shaxsga qaratilgan tajovuzkor tilni vaziyatga qaratilgan hissiy tildan farqlashi lozim. To‘rtinchidan, platformalarni taqqoslash metodologik jihatdan puxta nazoratni talab qiladi. Qisqartmalar chastotasidagi farqlar xabar uzunligi, ishtirokchilar munosabati, suhbat maqsadi yoki korpus tarkibidagi o‘zgarishlarni aks ettirishi mumkin.

Xulosa qilib aytish mumkinki, qisqartmalar axborot uzatish, hissiy, shaxslararo va suhbatni boshqarish vazifalarini bajarishi mumkin. LOL, IDK, TBH kabi ifodalar lingvistik va interaktiv kontekstga qarab hazil, noaniqlik, kelishmovchilik, kinoya yoki dushmanlikka hissa qo‘shishi mumkin. Shuningdek, barcha qisqartmalarni qo‘pol deb tasniflash ham to‘g‘ri bo‘lmaydi. Ularning pragmatik talqini atrofdagi xabarga, ishtirokchilar o‘rtasidagi munosabatga va kommunikativ vaziyatga bog‘liq. Taklif etilgan doira chastota tahlili, konkordans tahlili, pragmatik annotatsiya va qiyosiy statistikani birlashtiradi. Bu yondashuv raqamli muloqotda qisqartirilgan til bilan qo‘pollik o‘rtasidagi munosabatni tizimli o‘rganish uchun asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Culpeper J. Towards an Anatomy of Impoliteness // Journal of Pragmatics. – 1996. – Vol. 25, № 3. – P. 349–367. – URL: https://doi.org/10.1016/0378-2166(95)00014-3. Lancaster University research directory
2. Culpeper J. Impoliteness: Using Language to Cause Offence. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – URL: https://doi.org/10.1017/CBO9780511975752. Impoliteness
3. Flores-Salgado E., Castineira-Benitez T. A. The Use of Politeness in WhatsApp Discourse and Move 'Requests' // Journal of Pragmatics. – 2018. – Vol. 133. – P. 79–92. – URL: https://doi.org/10.1016/j.pragma.2018.06.009. ScienceDirect
4. Herring S. C. Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Behavior // Designing for Virtual Communities in the Service of Learning / ed. by S. A. Barab, R. Kling, J. H. Gray. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – P. 338–376. – URL (muallif joylashtirgan preprint): https://homes.luddy.indiana.edu/herring/cmda.pdf. homes.luddy.indiana.edu
5. McEnery T., Hardie A. Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – URL: https://doi.org/10.1017/CBO9780511981395. Corpus Linguistics
6. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – URL: https://doi.org/10.1017/CBO9781139173438. cambridge.org
7. **Brown L. S., Lewis K.** The Elementary Forms of Digital Communication // PLOS ONE. – 2022. – Vol. 17, № 9. – Art. e0273726. – URL: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0273726. PLOS One